

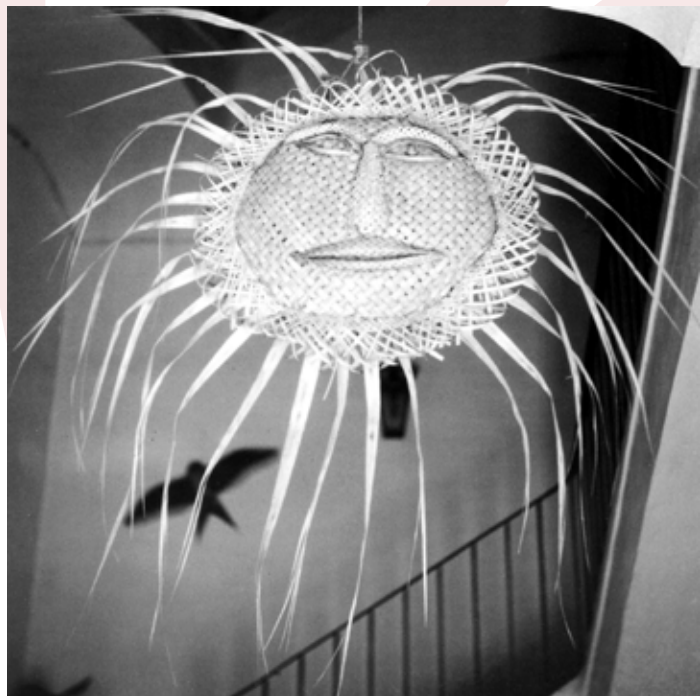
EL “SOL DE PALMES” DE MIRÓ, I ...

El Centre Miró ha incorporat un nou element al seu espai expositiu, una reproducció del “sol de palmes” que tenia el pintor al seu Taller. D’igual manera que hi ha una gerra amb un grapat de bastons al costat del seu “Autoretrat” (1919), com la que tenia a l’entrada del seu Mas, o aquelles atzavara, figa de moro, oliver o garrofa que tan estimava. Qui segueixi l’evolució any rere any del Centre Miró, s’haurà adonat que de tan en tan s’hi incorporen nous elements mironians.

En la majoria de fotografies que surten publicades a llibres o a la premsa del Taller de Son Abrines que Joan Miró tenia a Palma de Mallorca, es molt probable que hi trobem una presència important penjat del sostre: un gran sol amb ulls, nas, boca i una munió de raigs que s’expandeixen per l’espai immediat. La seva bellesa estètica fa que sovint el trobem en un primer pla.

Qui sigui més coneixedor de l’obra de Miró també recordarà una fotografia de Joaquim Gomis (de finals del anys quaranta) d’aquest “sol de palmes” penjat al

rebedor del Mas Miró, amb l’escala que puja al pis al fons. Aquesta fotografia estava a l’exposició que es va fer al Centre Miró el 2008 (“Joaquim Gomis i Joan Miró. Fotografies”). O bé una altra d’Ernst Scheidegger al seu llibre “Huellas de un encuentro / Joan Miró a Catalunya” (Maeght Éditeur, 1993), a la pàg.

118, tot parlant de la visita que li va fer a Mont-roig el 1952. En aquesta ja trobem al “sol de palmes” penjat del sostre del Taller de Mont-roig, per davant de l’entresolat. Aquí es on també recorda l’Angelina Rovira, filla dels masovers del Mas Miró del 1955 al 1975, que estava quan ella viva al Mas Miró.

Mirant ampliades aquestes les fotografies corresponents a Mont-roig i a Palma s'observen algunes diferències. Per exemple, el trenat de les palmes de la cara és més espès, la boca més allargada i ampla... resumint ulls, nas i boca més grans, també son diferents el nombre i la disposició dels raigs. Tot això fa suposar que són dos exemplars de "sol".

El "sol de palmes" es un element important del univers mironià. Aquest ve definit per una munió d'objectes d'art popular, d'artesanía. Son objectes que procedeixen (amb el pas del temps) d'unes tradicions sovint arrelades a les feines del camp o a les manifestacions religioses; objectes que estan impregnats de

vida. A la famosa entrevista titulada "Treballo com un jardiner", que li va fer Yvon Taillandier per la revista "XXe Siècle" (1959), Miró diu entre d'altres coses que "l'art popular em commou sempre...les coses més simples em donen idees...". En aquell mateix llibre d'Ernst Scheidegger esmentat abans, a la nota de la pàg. 47 s'hi explica: "La colección de objetos, piedras, huesos, ramas, mimbres, raíces, botellas y objetos de artesanía popular catalana que posee Miró es impresionante. Esta colección es una fuente permanente de nuevas ideas...". Eren el punt de partida del seu procés creatiu.

Sabem que el (primer) "sol de palmes" que va tenir Miró li va regalar el seu gran amic Joan Prats. Aquest des del 1930 tenia ja la botiga de barrets a la Rambla de Catalunya núm. 54 (a tocar del carrer d'Aragó); abans era al carrer Ferran, ben a prop del passatge del Crèdit, on vivia Miró. Casualment una de les tres Fires de Rams que es fan a Barcelona des d'antic es a la Rambla de Catalunya; abans hi posaven botigues des de la Gran Via fins a la Diagonal, però amb el pas dels anys va quedar concentrat entre els carrers de Diputació i Aragó. Hi ha una fotografia del 1962 de les parades de palmons de la Rambla de Catalunya en la que enmig de tots aquests i sobresortint veiem un "sol de palmes", jo diria que, quasi exacta al que li regalà Joan Prats. A més la fotografia, jo diria que correspon (casualment) a davant de la botiga del Joan Prats.

Miró deuria estimar aquest objecte per tres motius, naturalment a més de ser un present del seu amic: es art popular, son fulles de palmera i representa un sol. El "sol de palmes"

es fa, com les molt treballades i adornades palmes que duen les noies per Rams, amb fulles de palmera treballada convenientment segons les tècniques emprades en la cistelleria per conferir-li un aspecte decoratiu. Tan les palmes com els palmons (dels nois) i demés creacions (per exemple, les creuetes per penjar darrera la porta de casa) es duen a beneir el Diumenge de Rams. Aquesta es una tradició originada a les ciutats (a Barcelona a mitjan del segle XIX), a les viles més aviat s'anava a beneir amb rams d'olivera o de llorer.

La palmera era, molt sovint, l'identificatiu d'una casa d'americanos, d'aquells que havien fet fortuna a Cuba. Com sabem el Mas Miró havia estat, abans del 1910, el Mas d'en Ferratges, de Ferran Ferratges Ballester (Mont-roig, 1809 – Barcelona, 1879) i després del seu fill Antoni Ferratges Mesa (Santiago de Cuba, 1840 – Barcelona, 1909), diputat i senador durant uns trenta anys, i primer Marqués de Mont-roig. Fins les ventades del passat mes de gener (2009), al Mas Miró hi havia una molt antiga palmera a l'angle que formen el propi mas i la casa dels masovers; no es poc assegurar que ja hi fos a l'època dels Ferratges, aleshores doncs l'haguera fet plantar el propi Miró. També hi havia una palmera (encara n'hi ha ara però es una de nova) al Mas d'en Romeu, a tocar del Mas Miró. Aquesta finca era de Bartomeu Romeu Casañas, de Sitges, que també era un americano, la seva sogra era de Mont-roig. I, com es ben sabut, Miró va pintar aquest mas en el seu famós quadre "La casa de la palmera" (1918). Durant aquells primers anys de la trajectòria artística del pintor, recordem que va per primer cop a Mont-roig el 1911, pinta palmeres a diversos quadres. Conseqüentment hi ha la palmera del Mas d'en Romeu a "Hort amb ase" (1918), vista lateral del mateix indret que "La casa de la palmera". També situa a una palmera, en primer pla, en "La Reforma" (1916) i per a la tapa de la revista "L'instant" (1919). En el primer cas, es una vista de les obres de la construcció de la Via Laietana de Barcelona (se'n deia "la Reforma). Sembla correspondre a la vista de la Torre del rei Martí de la Plaça del Rei.

Segurament estem en la mateixa situació que Picasso quan hi afegeix (també!) unes palmeres "inventades" a "La fàbrica d'Horta" (1909). En el segon cas, la palmera es un element també afegit, al costat de la bandera catalana i que sembla relacionar-se amb la noia de sota (la part superior de les fulles de la palmera remetent al vano que du obert aquella a la mà). Tal com havia fet Picasso en les "Evocacions d'Horta", quadres que fa a París després de les seves dues estades a aquell poble i on hi ha elements característics d'allà, probablement Miró pinta aquelles palmeres com a record de les de Mont-roig. I, finalment, també sembla inventada la palmera que Miró situa al bell mig del quadre "Teuleria a Mont-roig" (1918), vista de la part final de poble i de la muntanya de l'Ermita de la Mare de Déu de la Roca des d'una finca a tocar del barranc del "Set ponts".

Aquest "sol de palmes" té la forma d'una cara humana, amb ulls, nas i boca. Resulten significatius els dos ulls.

Li deuria plaure que el sol tingués una presència humana, antropomòrfica. A la manera d'aquell ull situat al bell mig de la copa del grandió pi del quadre "Terra llaurada" (1923-1924), o d'aquells ulls mironians que proliferen en la seva obra. També hi ha amb abundor sols (rogencs).

Feia un parell d'anys que des del Centre Miró anàvem cercant la manera de tenir aquest "sol de palmes". A inicis del 2007, vam saber que hi havia una empresa a La Vilella Baixa, de Joan Vaqué Viaplana, que feia palmes pel Diumenge de Rams. Al contactar amb ells ens varen dir que sí feien elements com el que els hi demanàvem però que posposéssim la nostre comanda a després d'aquella campanya. Quan vam tornar a parlar del tema va resultar que el propietari havia mort. Va passar el temps i vam tro-

bar una crònica al diari “El País” (15-3-08) que explicava que Joan Vaqué Sans, el fill d’aquell, havia decidit continuar el negoci. Finalment, ens vam posar d’acord per fer aquell “sol de palmes”. Naturalment els hi vam enviar les fotografies de que disposàvem del sol que tenia Miró.

Aprofitant un dia d’agost vam pujar a La Vilella Baixa a veure el procés d’elaboració. Qui el feia era la mare de Joan Vaqué Sans, Maria Teresa Sans. Ens explicà que el besavi del seu marit era cisteller a Porrera i que marxà a Barcelona on va posar botiga. Això era cap a finals del segle XIX. Ell fou qui va començar a comprar les branques de palmera a Elx. Arribaven en vaixell al port de Barcelona i des d’allí anaven amb carros a Gràcia, que era on tenia botiga (a la Travessera de Gràcia davant del Mercat). Després la botiga va passar al seu fill i més tard a la filla d’aquest (fou la mare de Joan Vaqué Viaplana). I des dels anys vuitanta tenen el taller a La Vilella Baixa.

Ens detalla Maria Teresa Sans que posaven botiga als tres mercats de Barcelona: Rambla de Catalunya, la Catedral i Sagrada Família; però on venien més era el de Sant Cugat. Encara continuen comprant la matèria primera a Elx, i ara també ho fan al Marroc.

Li demanem que ens expliqui el procés d’elaboració de les palmes i palmons. Primer ens aclareix que no totes les palmeres serveixen, sols les datileres (“Phoenix datylifera”, també dites “palmera real”), no les de jardí (“Phoenix canariensis”). Primer els hi lliuen les branques i, després de mig any, els hi tapen perquè no rebin la llum del sol. D’aquesta manera estan al voltant d’un any. Finalment van traient les branques per sota de la caputxa que li han posat per tapar-la, i

les van seleccionant. Si en surt alguna de verdosa la retiren, no serveix; les altres seran de primera, segona o tercera categoria. Després començarà el tractament, primer les raspallen per treure la polsina i a continuació les col·loquen en tines (amb aigua i lleixiu) i les duen a càmeres humides, on s’hi crema sofre, i on hi estaran uns quaranta dies. Amb tot això s’aconsegueix que les branques s’ablaneixin i que no agafin color. De cada

branca de palmera en pot sortir uns quatre o cinc palmons.

En el moment actual, aquest “Taller Viaplana” es l’únic funcionant a Catalunya. Fins el 2007 n’hi havia un altre a Sant Hilari Sacalm (a la comarca de la Selva). Pràcticament s’hi treballa tot l’ant, tot i que la part forta de la campanya comença cap el desembre. Per la festa del Diumenge de Rams fan a mà uns 200.000 palmes i palmons per distribuir per tot Catalunya. Els venen als grans magatzems. D’alguns models en fan més de 10.000 exemplars. N’exporten a Àustria, Irlanda, Suïssa o Andorra. També reben encàrrecs especials, com ara el nostre. Per exemple, ens explica que han fet peces per la catedral de Notre-Dame de París, pel Vaticà... o els coixins de l’emperador i l’emperadriu d’Àustria, a Viena.

Penso que també aquell barroquisme del trenat de les fulles que contrasta totalment amb la seva blancor, deurien copsar la imaginació de Joan Miró.

El passat setembre (2009) hem pogut penjar un “sol de palmes” al Centre Miró de Mont-roig.

(D’un text publicat a “Ressò mont-roigenc” n. 112, desembre 2009)

Martí Rom